

Vennesla
kommune

Solsletta barnehage

Årsplan 2021-2022 (del 1)

Arbeidsredsdokument

Solsletta barnehage

Godkjent i samarbeidsutvalget 15.juni 2021

INNHold

1. Presentasjon av barnehagen	3
2. Formål og verdigrunnlag	3
3. Barnehagens satsingsområder	4
4. Samarbeid	6
4.1. Samarbeid mellom hjem og barnehage	6
4.1.1. Forventninger	6
4.1.2 Foreldremedvirkning	8
4.2. Samarbeid med andre instanser	9
5. Handlingsplaner	10
5.1 Handlingsplan om vold og overgrep i nære relasjoner	10
5.2 Handlingsplan for et trygt og godt barnehagemiljø	11
6. Overganger	13
6.1. Når barnet begynner i barnehagen	13
6.2 Overganger innad i barnehagen	14
6.3. Overganger mellom barnehager	14
6.4. Overgang barnehage - skole	14
6.4.1. Klubben	15
7. Barnehagen som pedagogisk virksomhet	16
7.1. Læringssyn og barnesyn	16
7.2. Prosjektarbeid	17
7.3. Dokumentasjon, vurdering og progresjon	20
7.4. Digital praksis	21
7.5. Planleggings- og vurderingsarenaer	22

Solsletta barnehage

1. Presentasjon

Solsletta er plassert sentralt på Moseidmoen. Vi har 30 plasser på Grønn og Blå, 1-3 år og 56 plasser på Rød og Lilla, 3-6 år. Våre avdelinger er aldersblanda, alle barn tilhører ei mindre gruppe på sin avdeling. Vi har bemanning i tråd med normen som ble innført 01.08.18. Vi har en høy andel fagarbeidere og alle barnehagelærere er ansatt som pedagogiske ledere. Vi har mye kompetanse på det å jobbe med språk, inkludering og anerkjennelse og vi liker å leke!

I vår barnehage verdsetter vi mangfold, både hos ansatte og i barnegruppene. Vi er stolte over å være en flerkulturell barnehage.

Adelheid Frost Mykland er styrer/enhetsleder; 38137274, 47073303

Bente Aaserød er assisterende styrer; 38137341

Besøksadresse: Drivenesveien 55, 4706 VENNESLA

Mailadresse: solsletta@vennesla.kommune.no

Hjemmeside: Solsletta barnehage hjemmeside

Facebookside: Solslettas facebookside

Årsplanen er et forpliktende dokument som bygger på Lov om barnehage og Rammeplan for barnehager. Den er et verktøy for vårt pedagogiske arbeid. I tillegg har vi samlet en del informasjon til foreldre/foresatte i et eget informasjonshefte. Den inneholder blant annet temaene tilknytning, mat/måltid, levering/henting, sykdom/pandemi, tøy/befaling, viktige datoer, informasjon om kostpenger og tur/fest penger. Informasjonshefte deles ut til foreldre i august og finnes også på hjemmesiden.

Forrige barnehageår fikk vi erfaring med hvordan landet vårt, kommunen vår og vi i Solsletta jobber når det oppstår en pandemi. Vi innførte trafikklysmodellen og samarbeid med kommuneoverlegen ble veldig viktig. Om covid-19 pandemien fortsetter eller om det oppstår lignende pandemier vil tiltak og vedtekter endres i tråd med det. Det er nå utarbeidet egen beredskap ift pandemiutbrudd.

2. Formål og verdigrunnlag

Vi har barnet i fokus!

Barnehagens innhold skal være allsidig, variert og tilpasset det enkelte barn og barnegruppa. Vi skal fremme demokrati, mangfold og gjensidig respekt, likestilling, likeverd, bærekraftig utvikling, livsmestring og helse. Dette stiller store krav til personalet, både i planlegging, gjennomføring og vurdering av det pedagogiske innholdet i barnehagen.

I vår barnehage har vi barnet i fokus ved all planlegging, og vi har en helhetlig tilnærming til barnets utvikling. Årsplanen er personalets arbeidsdokument, og vi bruker den for å sikre kontinuitet og progresjon. En viktig del av arbeidet vårt er å vurdere og reflektere. Årsplan inneholder refleksjonsspørsmål til egenvurdering som personalet bruker i sitt vurderingsarbeid. Dette er tema på personalmøter og planleggingsdager. På denne måten sikrer vi at alle barna får et tilbud i tråd med barnehageloven og rammeplanen.

3. Satsingsområder

Barnehagens satsingsområder bygger på Kompetanse for fremtidens barnehage, en strategi fra Utdanningsdirektoratet.

I kompetansestrategi for fremtidens barnehage er det gitt fire førende satsingsområder. Disse bygger på Rammeplan for barnehager. De nevnte satsingsområdene er gitt for å bidra og støtte til at barnehagene skal implementere den nye rammeplanen. Les rammeplanen [HER](#)

De fire satsingsområdene er

- Barnehagen som pedagogisk virksomhet
- Et inkluderende miljø for omsorg, lek, læring og danning
- Språk og kommunikasjon
- Barnehagens verdigrunnlag

Med bakgrunn i den nasjonale strategien er det utformet en plan for barnehagebasert kompetanseutvikling regionalt. Det kalles REKOMP. Barnehagebasert kompetanseutvikling innebærer at barnehagen, med ledelsen og alle ansatte, deltar i utviklingsprosesser på egen arbeidsplass. Hensikten er å utvikle barnehagens samlede kunnskap, holdninger og ferdigheter og bidra til å realisere rammeplanens intensjoner og krav.

Et inkluderende miljø for omsorg, lek, læring og danning står sentralt i barnehagen vår.

Rammeplanen sier at: *I barnehagen skal alle barn kunne erfare og være betydningsfulle for fellesskapet og være i positivt samspill med barn og voksne.*

Inkludering handler om forholdet mellom mennesket og fellesskapet, mellom barnet og fellesskapet.

Vi jobber etter 3 felles mål for å fremme et inkluderende læringsmiljø:

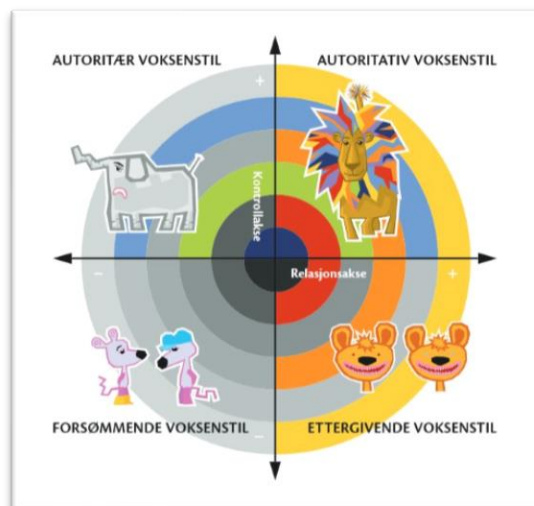
1. Barnehagen har et inkluderende læringsmiljø som fremmer opplevd tilhørighet, trygghet, trivsel og læring.
2. Læringsmiljø i barnehage er under kontinuerlig utvikling til fordel for barn og unges sosiale og faglige læringsutbytte.
3. Redusere omfang av krenkende atferd, mobbing og segregerende tiltak.

Vi arbeider med inkludering i og gjennom lek og med å skape gode relasjoner og samspillsmønstre. **Barnehagene har barnet i fokus, og det skal være et godt sted å være for alle barn.**

For å være gode voksne i møte med barna arbeider personalet kontinuerlig med kompetanseheving og refleksjon i forhold til kommunikasjon og relasjon. I alt arbeid som handler om kommunikasjon og samspill, er alltid relasjonen den voksnes ansvar.

Barnehagen jobber hele tiden med et mål om å øke hele personalets kompetanse slik at kvaliteten i det daglige arbeidet styrkes. Sentrale områder er refleksjon og bevissthet rundt:

- Autoritative voksne
- Relasjonsbygging og kommunikasjon
- Tidlig innsats
- Håndtering av utfordrende atferd
- Implementering og organisasjonsutvikling

Gjennom bevisst arbeid som en lærende organisasjon blir den enkelte ansatte, hver avdeling og hele barnehagens bevisstgjort viktigheten av voksenrollen i møte med barna. Barna skal møte autoritative voksne, et begrep som kan omsettes til å være varm og grensesettende. Barna møter voksne som har det varme, interesserte blikket og som samtidig har forventninger til barnet. De er bevisste på sitt ansvar i relasjonen til barna og er pådrivere i og skapere av et forutsigbart, varmt og grensesettende være- og læremiljø. Arbeidet med relasjonsbygging og kommunikasjon handler også om inkludering, og om å bevisstgjøre barnas sosiale kompetanse, om hva som må til for å være en god venn.

Alt videre arbeid vi gjør i barnehagen, både i møte med barn, foreldre og personalet, er forankret i det å være et inkluderende læringsmiljø for alle.

I Solsletta har alle avdelingene hver sin løve og vi bruker bøkene og fortellingen om Regnbueløva i samtaler og samlinger. Vi anerkjenner og bekrefter hverandres følelser.

"Jeg skal være meg, men gi plass til andre slik at de blir seg"

Egenvurdering:

-Hva kjennetegner autoritative voksne sammen med barn, gi eksempler. Gi eksempler på hvordan du jobber med omsorg, lek og læring.

-Hvordan hjelper du de barna som strever med det sosiale å komme inn i og bli værende i leken?

4. Samarbeid

4.1 Samarbeid mellom hjem og barnehage

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Samarbeidet skal alltid ha barnets beste som mål (Rammeplan 2018).

Foreldre er våre viktigste samarbeidspartnere, vi forventer åpenhet og tillit i vår kommunikasjon. Foreldre er ekspert på egne barn - vi er eksperter på barn. Vi ønsker å gi alle barn en rik og mangfoldig barndom.

Fortell meg

*Fortell meg at jeg er noe, at jeg kan noe, at jeg betyr noe.
Fortell meg det.*

Ikke fortell meg det jeg gjorde, eller det jeg kunne gjort, eller det jeg burde eller skulle gjort.

*Fortell meg heller at jeg er noe, at jeg kan noe, at jeg betyr noe.
Fortell meg heller det.*

Jeg trenger det skjønner du.

Jeg trenger en søyle av trygghet å lene meg mot gjennom livet.

Jeg trenger det skjønner du, for det er så værhardt å leve.

(Ragnhild Bakke Waale)

4.1.1 Forventinger

Vi forventer at foreldre informerer oss om ting som skjer rundt barnet, da kan vi møte barnet på best mulig måte. Det er foreldre som kjenner egne barn best. Vi forventer også at alle holder seg oppdaterte på det som skjer i barnehagen. Vi bruker visma som felles informasjonskanal, sammen med daglige samtaler, sms og telefonsamtaler holder vi kontakten mellom hjem og barnehage.

Vi forventer at foreldre snakker med oss dersom de er urolige for at deres barn blir utsatt for utestengning/mobbing. Alle barn skal ha det trygt og godt i barnehagen! Vi ønsker at dere gir beskjed dersom dere er urolige for at deres barn har en negativ atferd som kan komme til å påvirke samspillet med andre barn negativt. Vi diskuterer og blir enige om hva som kan være lurt å gjøre for å styrke barnets sosiale kompetanse og begrense negativ atferd.

Foreldre skal få jevnlig tilbakemeldinger på hvordan barnet har det i barnehagen. Det er gjerne på morgenen eller ved henting at den uformelle praten om barnehagehverdagen tas. Vi snakker ikke over hodet på barna, men tar oss tid til en prat et sted uten andre tilhørere om nødvendig.

I Solsletta barnehage kan foreldre forvente:

- ✓ Tilbud om foreldremøter og to foreldresamtaler i løpet av året
- ✓ Informasjon dersom noe spesielt har hendt i løpet av dagen
- ✓ Å få snakke med en av de voksne på ditt barns avdeling ved behov
- ✓ Vi tar kontakt ved tegn på at ditt barn blir mobbet eller mobber
- ✓ Alle barn blir møtt med respekt og blir tatt på alvor
- ✓ Vi ringer og ber foreldre hente barnet ved feber, oppkast, diare eller dårlig almenntilstand.

Vi som jobber i Solsletta barnehage forventer at foreldre:

- ✓ Holder seg oppdatert på visma, leser dagbok, meldinger og beskjeder
- ✓ Leser informasjonsheftet og spør oss hvis noe er vanskelig å forstå
- ✓ Sier fra til oss dersom det skjer ting i familien, opplevelser eller annet som kan påvirke barnet
- ✓ Møter opp på foreldremøter, foreldresamtaler, fester og lignende
- ✓ Tar kontakt med oss dersom noen hører om utestengning/mobbing
- ✓ Oppdaterer og rydder i garderobehyllene jevnlig, og passer på at barnet alltid har tøy og sko som passer til årstiden
- ✓ Sikrer barna i bil i henhold til lover og regler, og er gode rollemodeller for egne og andres barn til enhver tid
- ✓ Tar hensyn på parkeringsplassen, rygger inn på oppmerkede plasser og slår av motoren. Ikke parkerer foran portene. Lukker porten etter seg.
- ✓ Ikke offentliggjør bilder og film tatt i barnehagesammenheng på nett/sosiale medier
- ✓ Ikke bruker mobilen i hente- og bringesituasjoner

Egenvurdering:

-Hva mener du kjennetegner et godt foreldresamarbeid?

-Hva gjør du dersom du opplever samarbeidet med foreldrene som utfordrende?

- Vi jobber med pedagogisk dokumentasjon og vi ønsker at foreldre skal få innblikk i hvordan vi jobber og hva vi gjør i barnehagen. Hva mener du kjennetegner god informasjon/dokumentasjon fra barnehagen?

4.1.2 Foreldremedvirkning

Foreldre til barn i barnehage har flere muligheter til å påvirke. Vi ønsker innspill, både på jobben vi gjør og strukturen vi har.

Daglig møtepunkt: Ved levering og henting ønsker vi god kommunikasjonen mellom barn, foreldre og personal. Det trenger ikke være en stor sak for å be om samtale, både ansatte og foreldre kan be om det. Når foreldre er i barnehagen har foreldrene ansvar for sitt barn. Dette gjelder også ved arrangementer som f.eks sommerfest.

Foreldremøter: Her blir det gitt viktig informasjon og foreldre kan komme med innspill i ulike saker. I tillegg til eget foreldremøte, arrangerer vi felles temakveld/foreldremøte for kommunale barnehager. I juni inviteres familier som begynner i barnehage for første gang til eget informasjonsmøte.

Foreldresamtaler: Vi tilbyr to foreldresamtaler i året. Ved behov kan vi ha flere samtaler i løpet av året. Da gir vi informasjon om barnets trivsel og utvikling. Foreldre oppfordres til å ta opp saker de ønsker å drøfte med oss. Foreldresamtaler og foreldrenes vurderinger vil også være grunnlag for vår vurdering og evaluering.

Foreldrerepresentanter: På første foreldremøte om høsten velges 2 foreldrerepresentanter og 2 vararepresentanter. Disse er barnehagens kontaktpersoner inn mot foreldregruppa. Vararepresentantene kan også møte i samarbeidsutvalget – men uten stemmerett. De som har disse vervene skal på vegne av foreldrene, ha muligheter for innflytelse på det som skjer i barnehagen. Kontaktinformasjon til foreldrerepresentantene finnes på barnehagens hjemmeside.

Samarbeidsutvalg: Her sitter representanter for foreldre, ansatte og eier. Det er et rådgivende, kontaktskapende og samordnet organ. Alle saker av betydning for barnehagen drøftes her.

Foreldreråd: Består av alle foreldre. Foreldrerepresentantene innkaller til møter ved behov. Foreldrerådet skal fremme foreldrenes fellesinteresser og bidra til et godt barnehagemiljø.

Foreldreutvalget for barnehager: FUB er et nasjonalt utvalg for foreldre i barnehagen. Foreldrestemmen er viktig og gjennom FUB kan alle si sin mening. FUB er blant annet opptatt av forelders rolle og betydning og samarbeid hjem-barnehage. Les mer [HER](#)

4.2 Samarbeid med andre instanser

Barnehagen har mange aktuelle samarbeidspartnere. I Vennesla er det generelt et godt samarbeid mellom barnehagene og mellom ulike aktører. Vi samarbeider blant annet med:

- **Spesialpedagogisk team.** Alle barnehagene i Vennesla har en kontaktperson og får jevnlig veiledning av spesialpedagog. Spesialpedagogisk hjelp fås etter PPT har utarbeidet en sakkyndig vurdering om behov for spesialpedagogisk hjelp. Tlf 38132331. Les mer [HER](#)
- **Familiesenteret** gir foreldre- og familiestøttende rådgivning og veiledning til familier med barn og unge fra 0-20 år. Tjenesten er et lavterskeltilbud for familier i kommunen. Brukere kan selv ta kontakt med familiesenteret, barnehagen vil også kunne formidle denne kontakten. Familiesenteret skal bidra til å fremme barn og unges psykiske helse og bygge relasjoner innad i familien. Familiesenteret arrangerer COS-kurs for foreldre. Tlf 38151323.
- **Helsestasjon** skal bidra til å fremme god fysisk og psykisk helse og forebyggende sykdom hos barn, ungdom og deres familier fra 0 - 20 år. Tlf 38137415. Les mer [HER](#)
- **Fysioterapeut:** Barnefysioterapeutenes oppgaver er å kartlegge og sette i verk tiltak for barn og unge med forsinket eller avvikende motorisk utvikling. Målet er å bevare eller bedre barn og unges funksjonsevne.
- **Barneverntjenesten** har som formål å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling, får rett hjelp til rett tid, og bidra til at barn og unge får en trygg oppvekst. Barnehagen har meldeplikt til barnevernet dersom vi er bekymret for omsorgssvikt, rusproblematikk, vold og overgrep. Tlf 38152323. Les mer [HER](#)
- **Tannhelsetjenesten:** Hensikten er å etablere kontakt, både ved at barna besøker tannlegekontoret, men også ved besøk av tannhelsepersonell i barnehagen.
- **Kjernegrupper:** Et lavterskel- og individrettet tilbud til barn og unge som det er knyttet en bekymring rundt. Et samarbeid mellom barnehage, Familiesenter, helsestasjon og andre samarbeidspartnere ved behov. En kjernegruppe er løsningsfokuseret og opptatt av at en gjennom dialog kommer frem til gode og konkrete løsninger til beste for barnet. Arbeid med kjernegrupper kom i gang i 2020 for barnehagene i Vennesla. Les mer [HER](#)
- **Universitetet i Agder.** Alle de kommunale barnehagene i Vennesla er partnerbarnehager og har avtale med UiA om å ta imot studenter. Sammen med universitetet er vi med å utdanne barnehagelærere.
- **Ungdomsskole, videregående, voksenopplæringa og NAV** er alle instanser vi samarbeider med. Det kan være elevpraksis, språkpraksis, arbeidspraksis eller lærlinger som er i barnehagen for korte eller lengre perioder.

5. Handlingsplaner

Enhver barnehage er forpliktet til å utarbeide handlingsplaner for å sikre et trygt og godt barnehagemiljø av høy kvalitet- med barnets beste i fokus.

Handlingsplaner bidrar til at arbeidet utføres etter gjeldene retningslinjer og lover. I de kommunale barnehagene har vi flere slike handlingsplaner:

5.1. Handlingsplan om vold og overgrep i nære relasjoner

Alle ansatte i barnehagen har meldeplikt til barneverntjenesten. Det er beskrevet i barnehagelovens § 46. Barnehagepersonalet skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barnevernstjenestens side.

Med forhold menes hendelser, væremåte, signaler og uttalelser fra barnet og/eller barnets omsorgspersoner som vekker en bekymring eller uro for om barnet har det bra. Alle som arbeider i barnehagen skal være oppmerksomme på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenesten, og melde ifra ved bekymring. Ved mistanke om omsorgssvikt kontaktes foreldre. Ved mistanke om mishandling og/eller

seksuelle overgrep kontaktes ikke foreldre. Disse bekymringene drøftes anonymt med kontaktperson i barneverntjenesten. Vennesla kommune har eget skjema som fylles ut ved bekymring, skjema finner du [her](#).

Vennesla kommune har inngått et samarbeid med RVTs-sør, MenneskeMøteAkademiet (MMA). Formålet er at ingen barn i Vennesla skal utsettes for eller leve med vold og overgrep i nære relasjoner. Ansatte skal ha nok kompetanse til å våge å handle. Programmet fokuserer på verdi og holdningsforankring hos den enkelte ansatte og i arbeidsfellesskapet som grunnlag for god menneskemøtepraksis. Programmet skal gi ledere og ansatte kunnskap som setter dem i stand til å forstå hvordan krenkede barn og unges atferd, følelser og fortellinger kan forstås som uttrykk for opplevd smerte, samt kunnskap for å sikre forebygging, avdekking og håndtering av vold og overgrep. Lenke til siden MMA: [Handlekraftige Voksne – Trygge barn](#)

Enhet for barn og familie, Vennesla kommune har utarbeidet en undervisningspakke som heter Si det! I samling/samtaler med barn bruker vi historiene om Mikkel og Mina. Mikkel og Mina finnes også i barnehagen som dukker. Vi skal bidra til at barn utvikler et bevisst forhold til egne og andres grenser og det å bestemme over egen kropp. Barnehage og skole er viktige arenaer der ansatte har kompetanse til å forebygge og avdekke vold og overgrep. Hele personalet kjenner til handlingsplanen og flere av de ansatte har fått kompetanseheving for å kunne

snakke med barn om vold og overgrep. I tillegg benytter ansatte seg av podkasten -snakk med meg da vel, dette er også et verktøy til refleksjon omkring temaet. Lenke til [podkasten](#)

I Solsletta har vi det siste året fått erfaringer med Redd Barnas program «Kroppen min eier jeg». Det er et opplegg som handler om kropp, grenser og seksuelle overgrep. Med utgangspunkt i FNs barnekonvensjon, artikkel 34, har Redd Barna sammen med NRK Super utarbeida filmer for barn 6-8 år. Målet er at barn skal lære om egne og andres grenser, samt tørre å si ifra. Etter ønske fra barnehagesektoren har de nå også utarbeida veiledningshefte og filmer tilpasset alder 4-6 år.

5.2. Handlingsplan for et trygt og godt barnehagemiljø

Handlingsplan for et trygt og godt barnehagemiljø er en fagplan for barnehagene i Vennesla kommune. Målgruppe er alle ansatte i den enkelte barnehage og barnehagesektoren i Vennesla kommune. Planen er oppdatert med bakgrunn i ny barnehagelov fra 01.01.2021 og erstatter tidligere overordnet handlingsplan mot mobbing.

Innhold i handlingsplanen tar utgangspunkt i barns rettigheter i barnekonvensjonen (Artikkel 3, 12 og 19), Grunnloven, Barnehageloven og forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, samt gjeldende forskning om

temaet vennskap, inkludering og forebygging av krenkelser og mobbing i barnehagen.

Formål med en felles handlingsplan er et trygt og godt barnehagemiljø for alle barn. En inkluderende barnehage som fremmer barns helse, trivsel, trygghet og mestring. En barnehage som legger til rette for at alle barn skal oppleve inkludering og deltakelse i fellesskap, lek og læring i barnehagen.

Planen består av tre deler:

1. Teoridel med fokus på begreper, forebyggende og systematisk arbeid i barnehagen.
2. Tiltak ved mobbing i barnehagen, fokus på hva barnehagen skal gjøre når mobbing og krenkende atferd skjer.
3. Implementering og kvalitetssikring, viser hvem som har ansvar for å gjøre kjent og gjennomføre planen i den enkelte barnehage.

Handlingsplanen er retningsgivende for barnehagens arbeid for et trygt og godt barnehagemiljø, men det er de voksnes holdninger, sensitivitet, kunnskap og handlinger som er avgjørende for realisering av et trygt og godt barnehagemiljø. Personalet skal være rollemodeller i barnehagen, og ha et bevisst forhold til sin

rolle. Det er alltid de voksnes ansvar å gi støtte og veiledning slik at alle barn opplever tilhørighet, og at de får være en del av leken og fellesskapet.

Barnehagen er en lærende organisasjon vi er rustet til å møte nye krav og utfordringer. Kvalitetsutvikling i barnehagen innebærer en stadig utvikling av personalets kompetanse. I barnehagen må det legges til rette for jevnlig refleksjon og evaluering av egen praksis, holdninger og verdier, slik at alle i personalet har et bevisst forhold til egne holdninger og kompetanse i arbeidet med å legge til rette for lek og inkludering av alle barn i et trygt og godt barnehagemiljø.

I Solsletta:

- Vi er tett på og sammen med barna i lek, slik at vi kan fange opp atferd som kan utvikle seg til mobbing eller som er mobbing. Vi vet at handlingene ofte gjøres i skjul for de voksne – derfor er vi observante og tar ansvar i situasjonene.
- Vi arbeider kontinuerlig med å gi barna ferdigheter i sosial kompetanse (ansvar, samarbeid, empati, positiv selvhevdelse, normlæring og humor). Dette innebærer at vi veileder barna og hjelper dem til å finne handlingsalternativer, når barnet strever med dette.
- Vi har jevnlig gjennomgang av alle barn i forhold til lekerelasjoner og voksenkontakt.
- Vi bruker barnesamtaler for å få informasjon om hvordan barna har det i barnehagen.
- Ansatte skal melde fra til styrer dersom en får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Når et barn eller foreldrene sier at barnet ikke har det greit, skal barnehagen undersøke det og utarbeide egnede tiltak som sørger for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø.

Egenvurdering:

-Våren 2021 jobbet vi mye med implementering av handlingsplan for et trygt og godt barnehagemiljø, hva mener du er de tre viktigste punktene i planen?

-Gi eksempler på hvordan du sikrer et trygt og godt barnehagemiljø.

-Hvordan jobber du med innholdet i «Si det» og med «Kroppen min eier jeg»?

-Gi eksempler på hvordan du møter barn som uttrykker at de ikke har det greit.

6. Overganger

Vennesla kommune har lenge hatt fokus på overganger. Les mer [HER](#). Det er utarbeida et dokument som tar for seg alle overganger for barn og unge. Selve dokumentet kan du lese [HER](#). Dette er et resultat av det arbeidet vi har gjort i forhold til Inkluderende læringsmiljø (IL). Man har sett at for å jobbe med målet om at *Alle barn og unge opplever et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer deres trygghet, læring, trivsel og helse* så er arbeidet som legges ned i å hjelpe barn og unge i overganger veldig viktig. Gode samarbeidsrutiner på tvers av barnehager, skole/barnehager, mellom skoler og innad i egen virksomhet har stor betydning. Denne planen for overganger setter en felles standard og den ansvarliggjør ansatte i barnehage og skole.

6.1 Når barnet begynner i barnehagen

I følge rammeplanen skal barnehagen i samarbeid med foreldre legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Den første tiden i barnehagen skal de ansatte bli kjent med barnet og foreldre, og barnet skal bli kjent med de ansatte. Forutsetning for trygg tilknytning er nok tid, faste voksne og forutsigbare rutiner. Barn trenger tid for å utvikle en god relasjon til nye mennesker. Foreldre er de trygge omsorgspersonene når barn skal oppleve, utforske og erfare nye ting for første gang.

- Informasjonsmøte i barnehagen i juni for nye familier. (Omvisning i barnehagen, praktiske opplysninger og informasjon om tilknytning den første tiden i barnehagen). Alle foresatte vil få utdelt heftet «tilknytning for de minste barna». Dette hefte finnes på flere språk.
- Barna får en kontaktperson som har ekstra ansvar for å knytte gjensidige gode relasjoner mellom barnet og seg selv. Dette er med på å skape trygghet og tillit mellom barnet og barnehagen.
- Barn trenger tid til å bli kjent når de begynner i barnehagen. Foreldrene er sammen med barnet de første fem dagene dersom barnet begynner i barnehage før det er 3 år. I starten er det foreldre som deltar i hverdagen, barnet blir da vant til å leke, sove og spise sammen med de nærmeste omsorgspersonene de har. Gradvis overtar personalet ansvaret, vi legger til rette for en trygg og god tilknytning til barnehagen. Vi blir godt kjent med barnet og foreldrene. Det blir i denne perioden viktig med god dialog mellom foreldre og personalet om barnets behov.
- For større barn som begynner i barnehage er en av foreldrene her de tre første dagene sammen med barna. Etter det avtales det med ped.leder.
- Den første foreldresamtalen gjennomføres i løpet av de to første ukene.

6.2 Overganger innad i barnehagen

Overganger skjer innad i barnehagen når barnet bytter avdeling. Barn trenger tid for å bli trygg på nye voksne og nye rom. Alle foreldre skal være informert om det å bytte avdeling i forkant. De fleste som bytter avdeling gjør det om sommeren eller ved nyttår.

For at denne tiden skal bli så god som mulig vektlegger vi:

- Besøksdager internt i barnehagen
- På våren/sommeren får barn leke i de rommene/avdelingen de skal gå på
- Overføringssamtaler mellom pedagogisk leder på de ulike avdelingene, noen ganger er ny pedagogisk leder med på foreldresamtalen på våren
- Informasjonsskriv til foreldre – hvor det blir gitt informasjon om ny avdeling, barn og voksne
- En kontaktperson som har ekstra ansvar for å knytte gode relasjoner og skape trygghet for barnet
- Sommerturnusen for voksne legges opp med hensyn til barn som skal bytte avdeling.
- Vi legger til rette for at alt er klart på ny avdeling når barnet er tilbake etter sommerferien
- *Under koronapandemien har vi blitt nødt til å tenke litt annerledes, det gjøres en jobb i forkant der ansatte jobber sammen med «nye barn», vi har økt fokus på at det er voksnes ansvar å skape gode relasjoner til barna. Besøk på ny avdeling gjøres når det er smittevernmessig i orden.*

6.3 Overgang mellom barnehager

Det hender at foreldre ønsker å bytte barnehage. Det er utarbeidet et skjema som fylles ut av barnehagen og foresatte. Målet er å sikre at viktig informasjon følger barnet. Ved behov kan det også avtales overføringssamtale med gammel og ny barnehage.

6.4 Overgangen mellom barnehage og skole

«Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skole legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning» (Rammeplan for barnehagen)

Vi har i flere år hatt rutiner for å sikre barna en god overgang fra barnehage til skole, det formelle arbeidet er skissert i et årshjul. Utdrag fra årshjulet:

- Informasjonsskjema fylles ut av barnehagen og foresatte og sendes til skolen på våren.
- Barnehagen besøker skolene, vi legger til rette for at flest mulig besøker «sin» skole.
- I forbindelse med førskoledager inviteres foresatte til foreldremøte på skolen. Det finnes maler for foreldremøte og førskoledager. Det er foreldre som følger egne barn på førskoledager.

6.4.1 Klubben

I Solsletta går alle som har 1 år igjen i barnehagen i Klubben. I år er barna som blir skolestartere i 2022 født i 2016.

Klubben har en fast dag i uka der de samles. I år er det 6 barn fra Lilla og 11 barn fra Rød, totalt 17 barn i Klubben. Det er

Bente (Lilla) og Kristin (Rød) som har hovedansvar for arbeidet i Klubben dette barnehageåret.

Vi legger til rette for at de eldste barna får erfaringer, kunnskaper og ferdigheter som kan gi dem et godt grunnlag og motivasjon for å begynne på skolen. Hovedmålet med arbeidet er å avslutte barnehagetiden på en god måte og forberede barna til å møte skolen med nysgjerrighet og tro på egne evner. Det handler om å få en trygg og god overgang til skolen og skolefritidsordning.

- Vi går på tur til ulike skoler i nærmiljøet. Vi leker i skolegården, ser på bygget, og blir kjent med området rundt skolene.
- Vennesla kommune tilbyr også i år alle 2016-barn «Trygg i vann» i Vennesla svømmehall. Barna i Solsletta har fått tid i svømmehallen seks ganger fra 24.08-28.09.21, i år er vi først ut! Egen informasjon om tilbudet blir gitt til foreldre med barn født i 2016. Instruktør er Marthe Strædet, vanntilvenning, aktiviteter og lek foregår i varmtvannsbassenget.

Egenvurdering:

-Hvordan kan du bidra til at overganger blir best/tryggest mulig? Det gjelder når barn begynner i barnehagen, bytter avdeling og skal begynne på skolen.

-Hva mener du er det viktigste barna tar med seg videre til stor avdeling/skolen?

7. Barnehagen som pedagogisk virksomhet

Barnehagen som pedagogisk virksomhet handler om hvordan barnehagen synliggjør, tilrettelegger og gjennomfører barnehagens formål og innhold: *Omsorg, lek, danning, læring, vennskap, felleskap, kommunikasjon og språk.*

Dagens barn vokser opp i en tid som preges av mer uvisshet enn tidligere om hva fremtiden vil kreve av kunnskaper og ferdigheter.

For å veilede og hjelpe barn til å bli den beste utgaven av seg selv inn i en uviss fremtid ønsker vi at barnehagens pedagogiske virke tar utgangspunkt i et dannelsesperspektiv, og Wolfgang Klafki sin definisjon av danning er beskrivende for vår didaktikk, planlegging og gjennomføring av planer.

Danning er en prosess hvor individet – ved hjelp av egen og andres innsats og påvirkninger – kontinuerlig utvikler evnen til å tenke kritisk, løse problemer, reflektere, kjenne alternativer, til å bidra med deltakelse og skape relasjoner til andre, til å bidra med respekt, ydmykhet og likeverd, til å agere med forpliktelse, ansvar og autoritet, til å forholde seg medvirkende, medskapende og demokratisk og til å være seg bevisst sitt forhold til natur og kultur. (Wolfgang Klafki)

7.1 Læringssyn og barnesyn

Som en grunnmur for det pedagogiske arbeidet i barnehagen streber vi etter at personalet i barnehagen samles på en felles pedagogisk plattform hvor holdninger, verdier, menneskesyn og syn på barn og barndom defineres og skal gjenspeiles i vår pedagogiske praksis. For oss er lyttende pedagogikk en arbeidsmåte som tar barnet som subjekt på alvor. Vår holdning til barn, barndom og læring skal komme tydelig til syne gjennom våre arbeidsmetoder.

Barnesyn

Alle barn er kompetente, med nysgjerrighet, evne og vilje og lyst til og utforske og lære. Barnet lærer ikke mer enn det menneskene og miljøene bidrar til.

Barns medvirkning

Barn har rett til medvirkning i egne lære- og væreprosesser. Barnas intensjoner skal fortolkes slik at de får betydning for de valg personalet tar.

Læringssyn

Barnet konstruerer sin forståelse av verden i samspill med omgivelsene. Barn lærer gjennom sanser og ved å delta. Utforskning og lek er en sentral vei til læring. Hjernen og kroppen lærer samtidig.

Lek

Leken har en egenverdi for barn som vi skal anerkjenne. Leken stimulerer språklig, sosial, motorisk og kulturell utvikling. *«Den som leker som liten, får en rikdom inni seg som man kan øse av hele livet.»*

Progresjon

Personalet må tilrettelegge for fordypning og forståelse slik at barnet oppdager nye sammenhenger og skaper teorier om verden rundt seg. Målet er at barna skal bli glad i å erobre nye ferdigheter, tanker og teorier.

7.2 Prosjektarbeid

«Et prosjekt stiller krav til pedagogen når det gjelder å skape sammenhenger som legitimerer barnas nysgjerrighet, teorier og utforsking (Rinaldi 2005). Den voksne skal møte barna der de er, i deres uttrykk. Derfor må pedagogen «ta et skritt tilbake» og gå på oppdagelsesferd i barnas kultur og livsverden» (Kjær A. 2016). Den voksnes blikk for barna blir viktig for å fange opp og oppdage hva som opptar og interesserer barna. Fremdriften i prosjektene blir til i en veksling mellom barnets spor og den voksnes blikk for barnet. Barn lærer best ved selv være aktive, nysgjerrige og forskende i et stimulerende miljø. Barn lærer av og blir inspirert av hverandre

gjennom lek og ulike aktiviteter. Prosessen underveis er viktigst. Klarer vi skape gode prosjekter og lekemiljøer for barn, hever vi kvaliteten og mulighetene for alle barn. Det er en arbeidsmetode som krever voksne som respekterer og anerkjenner barns måter å møte og erfare verden på.

Den voksne er rettleider og inspirator, igangsetter og ansvarlig. Et prosjektarbeid har aldri til hensikt å reprodusere kunnskap, men skal gi rom for barnas egne fremgangsmåter, erfaringer, teoridannelser og erkjennelser. I vår barnehage skal magi og fantasi prege hverdagen. Leken kommer først. Uten fantasi, lek og fabulering vil det ikke bli funnet opp noe nytt eller tenkt ut nye løsninger på problemer. Derfor er kreativitet og prosjekter innenfor lek og skapende arbeid så viktig i barnehagen. Vi har tro på at barna kan og vil. Ved å bli sett og lyttet til, utvikler de selvstendighet, kreativitet og gode relasjoner til andre. Målet er at prosjektene og leken barna er med på i Solsletta, skal gi økt kunnskap og erfaring i det de gjør, samtidig som de lærer mer om seg selv og samarbeid med andre.

INDIVIDUELL utvikling får man i SAMSPILL med andre. Prosjektarbeid er læring i gruppe, samtidig som du lære å tenke selv. Barnesynet i dag legger hovedvekt på barnet som kompetent. Hva klarer vi sammen? Sammen greier vi mer enn vi greier alene.

Dokumentasjon av prosessen, evaluering og blikket for barna underveis, blir så veien til videre arbeid. Utforske sammen. Barna skal utvikle en tro på seg selv og mot til å møte det ukjente. Samtidig må man utvise respekt og ta hensyn til andre i arbeidet og utforskingen. Fantasien skal få fritt utløp og vi kan drømme om det uoppnåelige. Vi fordyper oss i det som opptar barna mest.

Det barna/vi jobber med skal være synlig, tilgjengelig og ligge fremme. Prosjektarbeid er en metode som skaper nærvær og fordypning med barna, aktiv deltagelse i fellesskapet samt at det ivaretar barnas rett til medvirkning. Prosjektet kan starte direkte ut fra barna selv, eller fra den voksnes blikk på hva barnegruppa er opptatt av eller har behov for. Det er hentet fra barnas nærmeste virkelighet og det som setter svingninger i barnas sinn. Et prosjekt kan handle om alt fra insekter, sko, området man bor i, et materiale, ei bok, et bilde, musikk, en kunstner, et eventyr, troll, datamaskin, venner, verdensrommet, familien og mye mer.

Observasjonsfasen, før et prosjekt blir til

I denne fasen bruker vi tid på å observere barnas interesser. Observasjonene tar vi med oss til avdelingsmøter, hvor vi snakker sammen om hva barna er interessert i og hva de leker. Ofte har vi mange konkrete og like eksempler på hva vi har sett. Praksisfortellinger er også godt verktøy for å kartlegge barnas interesser. Her er noen ulike eksempler fra blå og grønn avdeling:

Skråbakken opp mot klatrestativet blitt brukt som bro og «trollet» som ofte har vært en voksen har vært under broa. Der blir det dunket og sagt: «nå kommer jeg og tar dere», både høyt og litt mindre høyt etter som responsen har vært til barna. I denne leken blir som oftest de fleste barna med og da høres latter, små bein som løper og vi ser barn som med hele kroppen viser at de synes det er spennende, litt skummelt og gøy. Det som alltid går igjen er latteren til barna og at de vil leke det mer og mer.

Også på klatrestativet har denne leken blitt gjort utallige ganger. På uteområdet er barna stadig på jakt etter trollet, og hvor det kan bo.

Inne blir dette eventyret lekt utallige ganger gjennom hele dagen. Da kan det starte med at et barn sier: «Nå kommer jeg og tar deg». Da ser vi straks at det kommer en reaksjon både fra andre barn og voksne som hiver seg med i den videre leken.

Under måltidet ser vi de minste barna sitte med skorper, og sier «tipp,tapp». Flere blir med i leken, og det tydelig at eventyret blir lekt selv under måltidet.

På tur ønsker barna alltid å dra bort til bekken og roper «trollet!».

Med bakgrunn i observasjoner og at barna lekte bukkene bruse i mange hverdagssituasjoner, ble prosjektene «Nå kommer jeg og tar deg» og «Tipp, tapp» til.

Fremdrift i prosjektarbeid

Når vi har kommet frem til hva prosjektarbeidet skal handle om, setter vi ned konkrete tidspunkt hvor vi har prosjektarbeid. Alle de voksne skal vite hvilke dager vi har prosjekt og hva vi skal gjøre. Vi bruker avdelingsmøtene til å planlegge og fastsette neste steg. Målet med å ha fastsatt prosjekttid er at vi sammen med barna produserer rekvisitter som skal berike leken. Vi bruker også prosjekttiden til å legge ut spor og gi felles forståelse for prosjektet. Voksne som byr på seg selv i leken, sammen med konkrete og rekvisitter, er med på å drive prosjektene. Konkretene har vært synlige og tydelige på avdelingen, de hjelper barna til å uttrykke seg på sitt nivå. Vi har hatt små barn uten språk som likevel leker og uttrykker prosjektarbeidet nettopp med hjelp av rekvisittene.

«Sammen med barna bygde vi ei bro som barna og voksne kunne gå over. Barna fikk male, pusse og skru broa sammen. Her hjalp de eldste de yngste med å komme over broa. De med godt språk, hjalp de yngste med fraser som «ikke ta meg, jeg er så liten», før de fulgte de små barna over broa igjen. Vi lagde ei seter av redskaper vi fant i barnehagen. Der fikk barna skru den

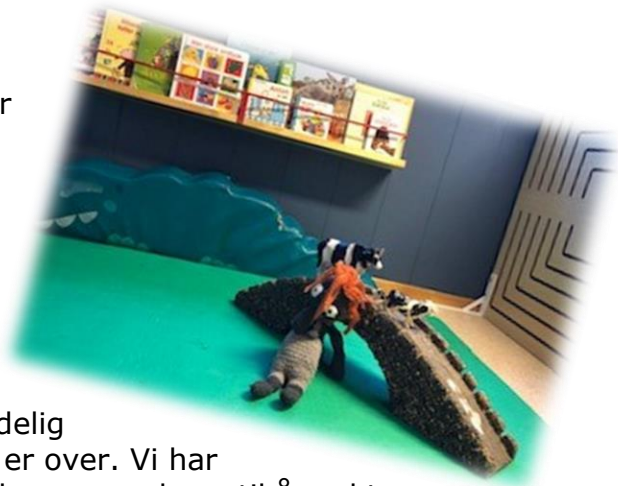
sammen og sette preg på seteren. Vi limte på trær og steiner, og den ble flittig brukt i leken, helt til den gikk i stykker. Barna var også med på å lage de tre bukkene og et stort troll som fikk plass på døra.

Vi har også hatt besøk av trollet, der en voksen har kledd seg ut. Trollet har kommet innom for å hilse på barna, ba oss om å hjelpe med å plukke søppel og var innom på besøk med trollvafler».

Prosjektarbeid som metode skal gjennomsyre barnehagehverdagen. Jo lengre ut i prosjektarbeidet vi kommer, jo mer naturlig og synlig blir prosjektet. Eksempler på dette er spontan lek blant barn og voksne, og at vi ikke bare tar initiativ til prosjekt i prosjekttiden. Når vi finner frem ark er det trollet de tegner. Er vi på tur, er det trollet de vil finne. Har vi samling, er det trollet, broa og bukkene de vil høre om i ulike varianter. Den voksne trenger bare et lite signal fra barna, så leker vi oss gjennom de vanlige rutinesituasjonene. Et bleieskift blir fylt med tur ut på setra, klatra opp broa for å ligge på stellebenken. Vi kler på oss i en fei, slik at vi rekker å få sett om trollet fortsatt er under broa. Vi undrer oss stadig sammen med barna med prosjektet som utgangspunkt. I måltider funderer vi på hva trollet gjør, om bukkene fortsatt spiser vafler, om troll kan forsvinne i sola og om trollet har venner. Vi har erfart at prosjektet etter hvert tar så mye plass at det blir en helt naturlig del av hverdagen. På barnehagedagen, var det f.eks helt naturlig at trollet inspirerte barna til å plukke søppel. Sammen med trollet tok barna små steg sammen for kloden.

Avslutningsfase

Hvor lenge et prosjekt holder på avhenger av barnas interesse. Vår erfaring er at det etter hvert får en naturlig slutt. Vi bruker her også avdelingsmøtene til å reflektere over hvor barna og vi voksne er i engasjementet i prosjektarbeidet. For å ha et godt prosjektarbeid er det viktig at både barn og voksne er engasjerte. Prosjektene om bukkene bruse varte i ca 4 mnd. Vi har alltid en tydelig avslutning hvor vi markerer at prosjektet er over. Vi har opplevd at å ha en tydelig avslutning, hjelper oss voksne til å raskt komme over i en observasjonsfase igjen, på vei inn i nye prosjekter.

«Vi hadde en fellessamling, med dramatisering av eventyret en siste gang. Vi hadde en stor vaffelfest, hvor trollet hadde skrevet brev til oss».

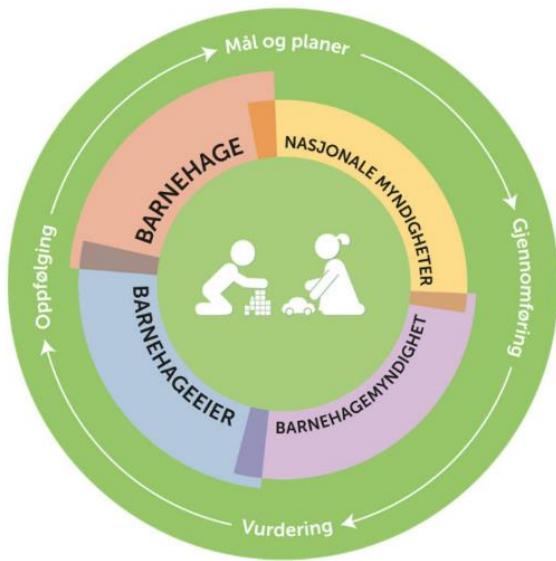
Egenvurdering: Prosjektarbeid setter krav til ansatte.

-Hvordan ser du på deg selv som rettleder, inspirator, igangsetter og ansvarlig i prosjektarbeid?

-Hva skal til for at du blir endra tryggere i rollen med å utvikle prosjekter på avdeling?

-Hvilke prosjekter tror du barna på din avdeling vil huske fra tida i barnehagen? Hvorfor akkurat det prosjektet?

7.3 Dokumentasjon, vurdering og progresjon

Alle barna i barnehagen skal utvikle seg, lære og oppleve fremgang. Vi sikrer progresjon gjennom at barna får utfordringer tilpasset sine erfaringer, interesser, kunnskaper og ferdigheter. Vi bruker prosjektarbeid for å sikre dette. En sentral del er å sikre barnas medvirkning og at vi faktisk klarer å møte barna der de er og gi dem akkurat passe utfordringer. Dette er en arbeidsmåte som skal gi barn en mulighet til å delta i barnehagens planleggings og vurderingsarbeid. Fokuset skal være på barnets egne strategier for læring og hensikten er å la barna komme til med sin stemme. Vi observerer lek, samspill, samtaler, kroppsspråk og dokumenterer gjennom f.eks film, bilder,

praksisfortellinger, referater fra barnemøter og samtaler med foreldre. Dette gir oss et felles grunnlag å reflektere og vurdere på. Dette gjør vi i personalet, men også sammen med barna. På bakgrunn av disse refleksjonene tar vi valg for videre arbeid. Progresjon og utvikling skjer kontinuerlig gjennom årene i barnehage. Vi bidrar til at barna utfordrer seg selv, ansatte støtter og veileder barna i lek, aktiviteter og hverdagsrutiner. Barn oppdager nye muligheter og skaffer seg flere erfaringer. Barns trivsel og utvikling i barnehagen er målet for alt kvalitetsarbeid i barnehagen.

Dokumentasjon for foreldre

- Vi legger ut dagboksnotater med bilder og beskjerer på appen, det kan handle om prosjekt, turer, aktiviteter og hverdagslivet i barnehagen.
- Hver avdeling evaluerer eget arbeid i desember og juni. Vi vurderer da om praksis på avdelingen er i tråd med rammeplan og årsplanen. Har vi nådd de målene vi satt oss? Hvorfor? Hvorfor ikke? I forkant holdes foreldresamtaler og foreldrenes vurderinger er et viktig grunnlag for evalueringen.
- Kunstverk, bilder og annet som barna skaper blir også dokumentert på avdelingene, noe sendes hjem.
- Når vi holder på med et bestemt prosjekt skal man kunne fornemme det på avdelingen når man kommer inn.

7.4 Digital praksis

Barnehagens digitale praksis skal ifølge rammeplanen bidra til barns lek, kreativitet og læring. Digitale verktøy skal støtte opp om barns læringsprosesser, bidra til et rikt og allsidig læringsmiljø for barna, og vi skal utøve god digital dømmekraft.

Blant annet har vi starte med å ta i bruk trådløse mikroskoper – disse kobles lett til en iPad og kan tas med i skogen. Det vil gi barna rom for å studere og se nærmere på fenomener de oppdager ute og/eller inne, som igjen kan skape inspirasjon og grobunn for gode prosjekter og prosesser i barnegruppene. For å lese mer om dette og de tiltakene som er satt opp vises det til barnehagens kompetanseplan for de ansatte.

De ansatte skal ha kompetanse på god bruk av digitale verktøy. Det er et område vi ønsker å utvikle oss på for å øke vår kompetansen vår. Sammen med de andre kommunale barnehagene setter vi fokus på dette temaet framover. Det er utrolig mange muligheter innen digital praksis. Målet er å få Universitetet i Agder til å hjelpe oss videre i et prosjekt i REKOMP der vi gjennom ny kompetanse, motivasjon og refleksjon øker vår kunnskap. Noe av dette arbeidet vil handle om å øke kunnskapsnivået i pedagogisk dokumentasjon, noe handler om å bli bedre til å bruke digitale verktøy sammen med barn.

Digitalisering er et område i stadig utvikling og barnehagene er en del av kommunens IT strategi. I januar 2019 fikk vi på plass nytt

Visma system barnehage, som fungerer som et opptaks- og faktureringssystem.

Kommunale barnehager har fått på plass **Visma appen** som er delt for ansatte og foreldre: *Min barnehage*- ansatt og *Min barnehage* – foresatt. Visma er vår digitale kommunikasjonsplattform ut mot foreldre/foresatte. Visma utvikles kontinuerlig. Nå bruker vi den til inn- og utlogging, meldinger, dagbok, beskjeder, telleliste, soveliste på småfløy og kalender der en kan legge inn fravær fram i tid. For å få opp nye funksjoner må appen må oppdateres.

7.5 Planleggings- og vurderingsarenaer

Hvem	Hvor/Når	Hva/Hvordan
Personalet	-Avdelingsmøter 1t/uke -Personalmøter 1 gang pr mnd på kveldstid -Planleggingsdager 5 pr år -Pedagogisk ledermøte 1t/uke -1 planleggingsdag for pedagoger pr år -Medarbeidersamtaler -Planleggingstid for ped.ledere 4t/uke -Foreldresamtaler	Relasjon voksen/barn, barn/barn – gjennom relasjonsskjema og observasjoner Vennskap/inkludering SMTTE, observasjoner, pedagogisk dokumentasjon og kontaktbarometer Prosjektarbeid gjennom pedagogisk dokumentasjon og refleksjon Arbeid med innhold og progresjon ved hjelp av pedagogisk dokumentasjon og arbeidsark knyttet til fagområder og progresjon Voksenrollen gjennom arbeid med inkluderende læringsmiljø, skolering/kurs, praksisfortellinger og IGP
Barna	Barns medvirkning skal være en holdning hos alle ansatte som gjennomsyrrer all vår praksis	Ta barna med i planlegging. Voksne er aktiv lyttende i lek. Barnesamtale med de eldste. Pedagogisk dokumentasjon.
Foreldre	Brukerundersøkelser 2. hvert år Foreldresamtaler 2 g pr år Foreldremøte 2 g pr år Foreldrerepresentanter i Samarbeidsutvalg Daglig dialog Dokumentasjon av barnehagens innhold	Vi har systemer og rutiner for å sikre informasjon og foreldres medvirkning ift. oppstart, innhold, barnas utvikling

